

OMAGIU PROFESORULUI DORU RADOSAV
CU OCAZIA ANIVERSĂRII VÂRSTEI DE 60 DE ANI,
DIN PARTEA COLEGILOR, PRIETENILOR ȘI COLABORATORILOR

HOMMAGES AU PROFESSEUR DORU RADOSAV
À L'OCCASION DE SA 60-E ANNIVERSAIRE
PAR SES COLLÈGUES, AMIS ET COLLABORATEURS

ISTORICUL ȘI ISTORIA ORALĂ: PROFESORUL DORU RADOSAV LA 60 DE ANI

Profesorul Doru Radosav s-a format ca istoric în cadrul facultății de specialitate a *Almei Mater Napocensis*, facultate cu un prestigiu recunoscut în țară și străinătate atât pentru activitatea didactică cât și pentru cercetarea sistematică angajată de aproape un secol, de când s-a afirmat învățământul superior de istorie în limba română în orașul de pe Someș. Asimilarea disciplinei și metodologiei de cercetare, a instrumentelor particulare, a competențelor și abilităților din câmpul cercetării istorice pe băncile universității clujene s-au adăugat la fondul intelectual și afinitățile de cunoaștere stabilite și fortificate în a doua parte a deceniului șase în liceele de elită ale Timișoarei. A contribuit la aceasta un climat cultural deschis, dezghețat ideologic, anii lui august '68, care a însemnat o reînnoțire a tradiției interbelice prin încadrarea în învățământul mediu a personalităților excluse și trimise până atunci în închisorile comuniste, o relativă deschidere față de colaborările cu sistemul cultural european și american. În permanență, profesorul Radosav, atunci când evocă anii liceului, remarcă entuziasmul și calitatea excepțională a profesorilor săi. Este un gest de recunoștință, o profesiune de credință față de cei care i-au călăuzit neliniștile și îndoielile intelectuale la începuturile carierei.

Apropiat de profesorul Pompiliu Teodor, la Facultatea de Istorie din Cluj, a redactat o teză de licență consacrată umanismului din Banat, aduncând în prim planul programului de cercetare personalități culturale de maximă importanță ale epocii, ale secolului al XVII-lea, și producții literare, filologice și istorice asupra cărora a revenit de-a lungul deceniilor care au trecut de la susținerea publică a dizertației și până la publicarea cărții *Cultură și umanism în Banat. Secolul XVII* în primii ani ai lui 2000.

Traseul intelectual și profesional al lui Doru Radosav a aglutinat de-a lungul deceniilor un orizont semnificativ din perspectiva tematicii de cercetare, profilându-se trei mari direcții, cu inerente ramificații: istoria culturii, politologia istorică și istoria orală. Istoria culturii s-a născut la liziera

studierii raporturilor dintre cartea veche (manuscrite, tipărituri, actul scrierii și al lecturii) și evoluția societății românești din spațiile sătmărean și bănățean în epoca de început a modernității. S-a detașat din studierea experienței livrești a actului cultural investigarea sentimentului religios la români în secolele XVII–XX. Politologia istorică este reprezentată de studierea semnificației și a modurilor de reprezentare a intrărilor împăraților de la Viena în Transilvania și Banat între secolele XVIII și XX. Este o lucrare de pionerat, care introduce în cercetarea din România o temă de actualitate în istoriografia generală. La fel, inovatoare este și ilustrarea în preocupările profesorului Radosav a istoriei orale. În rândurile ce urmează încercăm să identificăm unele trăsături ale acestui demers.

Atașat istoriei culturii încă din anii studenției s-a dovedit consecvent cu o atare problematică de cercetare istorică și, în egală măsură, s-a consacrat ca un manager de instituții culturale: muzeul din Satu Mare, Biblioteca Universitară din Cluj, catedra de istoria evului mediu și istoriografie, Institutul de Istorie Orală, reviste editate de aceste instituții: AIO, *Philobiblon*, *Colloquia*.

Dinspre istoria culturii și preocupările de teoria istoriei se naște interesul pentru istoria orală, în efervescența intelectuală debordantă pe care a dovedit-o în permanență. Așa cum o înțelege profesorul Radosav, istoria orală se înscrie în dimensiunile trasate de istoriografia europeană (mai ales de școlile italiană și franceză). Este o istorie complementară, care întregește tabloul trecutului prin apelarea de “noi voci”. Aceste “noi voci” trasează nu doar *story*-ul evenimentelor, ci implică și o semnificare a acestora, deschizând calea unor istorii alternative, a detașării de istoria publică și oficială dominantă și opresivă. De pe aceste poziții, istoria orală este văzută ca un demers istoriografic cu o proprie identitate care promovează un gen de specificitate fundamentată pe subiectivitatea martorului și, deopotrivă, a istoricului oralist, elaboratul istoriografic având un caracter dialogic; astfel, istoria orală reconstituie “trecutul trăit”, prin urmare un *altfel* de istorie, care nu mai pretinde să dețină tonul rece și sever al obiectivității și adevărului exclusive, ci reperetele unui traseu biografic/autobiografic ce traversează evenimentul/marea istorie, și unde cea din urmă este semnificată (ce a însemnat pentru un individ particularizat și contextualizat istoric), iar biografia/autobiografia se circumscrie unei “diferențe de potențial” recuperată ca marcă a povestirii *înainte* și *după*. Atât semnificarea mării istorii, cât și evaluarea biografică/

---

autobiografică sunt procese dinamice ce presupun antrenarea prezentului, memoriile, poveștile despre trecut fiind râurile afluate ale fluviului pe nume prezent. Ieșită din încătușarea unui sistem politic opresiv, povestea recuperată de istoria orală este dominată de o valență etică.

Evenimentul, funcțiile etice ale memoriei în societatea posttotalitară, sensul istoriei orale, înțelegerea surselor și a metodologiei de analiză și interpretare au constituit teme privilegiate în abordările profesorului Doru Radosav. Ele au fost dezvoltate frontal, mai cu seamă în editoriale (AIO – *Anuarul Institutului de Istorie Orală*) sau prefețele unora din cărțile foștilor săi doctoranzi ori volumele colective editate sub egida Institutului de Istorie Orală; la ele revine, ca adevărate leitmotive, și în studiile propriu-zise de istorie orală. Înțelegând și profesând istoria orală ca un demers interdisciplinar, ca un domeniu de frontieră, cu sugestii fertile dinspre cercetarea istorică, naratologie, sociologie, antropologie, etnologie etc., profesorul Doru Radosav și-a constituit în cadrul institutului o echipă formată din cercetători cu specializări diverse, recuperând și pe această cale diversitatea de profunzime a disciplinei.

Câmpul de cercetare istoriografică circumscris istoriei orale în cazul profesorului Doru Radosav cuprinde teme precum deportarea șvabilor sătmăreni în Uniunea Sovietică, mișcarea de rezistență anticomunistă din România, evoluția minorităților în regimul comunist din țara noastră, Holocaustul și recuperarea mărturiilor celor care au trăit experiența lagărelor naziste. Eroul principal al studiilor sale îl reprezintă supraviețuitorul, marginalul, cel exclus pe motive politice, etnice, religioase din planul central al societății dominante. În acest sens, istoria orală nu este doar “istoria prin cei mulți”, ci mai degrabă *istoria învinșilor*, în schimb, de data aceasta, am putea spune că avem de-a face cu o istorie în oglindă a vechilor elite; elite economice, culturale și morale ale societății românești interbelice, deposedate de bunuri și condamnate la ani grei de temniță, apoi împinse la marginea societății de către regimul communist. Potențată de această tensiune reconstituirea istoriografică a profesorului Radosav rămâne angajată reperelor de cercetare autentică, fără a aluneca în hagiografie, discursuri enonomiastice sau partizanisme de genul anticomunismului militant. Anturarea surselor scrise “vocilor” memoriei și analiza critică a acestora, corelată cu o excepțională forță de sinteză și sistematizare a problematicilor cercetate conferă o tonalitate particulară în cadrul istoriografiei românești actuale profesorului Radosav.

Demersul de cercetare și elaboratul istoriografic asumat ca istorie orală este permanent circumscris și confruntat exercițiului similar din planul istoriografiei genului și a literaturii teoretice contemporane. Afirmarea fermă a unor opțiuni teoretice, încadrarea tematicii de cercetare în contextual general al studiilor de gen, alături de căutarea cu obstinență a notelor distinctive, originale, în interpretarea și analiza surselor și a literaturii speciale, surpinzătoarele și “de efect”, dar nu mai puțin adecvate construcții lingvistice, impun o personalitate în planul istoriografiei românești contemporane pe deplin conturată, o personalitate care și-a legat numele (considerăm și renumele) de promovarea (cu inerentele neliniști ale intelectualului și îndoielile savantului) istoriei orale în “sala de bal” a vieții academice românești. Elaborarea unor studii și articole exemplare, instituționalizarea cercetării academice în domeniul istoriei orale prin înființarea și conducerea Institutului de Istorie Orală și a revistei acestuia (AIO), susținerea inițială a unui program didactic de masterat în domeniul istoriei orale (singulară în mediul academic românesc și printre puținele din Europa) și a programului doctoral din cadrul școlii doctorale de la Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității Babeș-Bolyai din Cluj, conturează dimensiunile unei personalități intelectuale și profesionale ce servește cu abnegație, pasiune și altruismul spiritelor nobile “meseria” de istoric.

Ionuț Costea

PROFESORUL UNIVERSITAR DR. DORU RADOSAV
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Cărți de autor:

1. *Orașul Satu-Mare*, București, Ed. Sport-Turism, 1984, 111 p.
2. *Donbas - o istorie deportată*, Ravensburg, Germania, 1994, 163 p.
3. *Catalogul cărții vechi românești din nord-vestul Transilvaniei*, Cluj-Napoca, Ed. Philobiblon, 1995, 113 p.
4. *Carte și societate în Nord-Vestul Transilvaniei (sec. XVII-XIX)*, Oradea, Ed. Cele Trei Crișuri, 1995, 305 p.
5. *Sentimentul religios la români. (Secolul XVII-XX)*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1997, 346 p.
6. *Arătarea împăratului. Intrările imperiale în Transilvania și Banat, sec. XVIII-XIX. Discurs și prezentare*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, Ed. Dacia, 2002, 194 p.
7. *Cultură și Umanism în Banat. Secolul XVII*, Timișoara, Ed. de Vest, 2003, 300 p.

Cărți cu doi autori:

1. *Județul Satu Mare: monografie*, București, Ed. Sport-Turism, 1981 (în colab. cu V. Săvinescu).
2. *1918 în Sătmar*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1996, 198 p. (în colab. cu V. Ciubotă).
3. *Fondul S. Fond secret*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1996, 380 p. (în colab. cu I. Costea și I. Kiraly).
4. *Und Keiner Weiss Warum. Eine Deportierte Geschichte*, Ravensburg, Ed. Gebhart, 1996, 325 p. (în colab. cu H. Berner).
5. *Scientia et Pietas. Collegium Claudiopolitanum Societatis Jesu*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005, 153 p. (în colab. cu I. Costea).

Cărți cu mai mulți autori:

1. *Lupta românilor sătmăreni pentru libertate și unitate națională 1848-1918*, București, 1988, 575 p.

2. *Stat. Societate. Națiune. Interpretări istorice*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1982.
3. *Civilizație medievală și modernă românească. Studii istorice*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1985, 403 p.
4. *Cultură și societate în epoca modernă*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1990, 304 p.
5. *Memorandul 1892-1894*, București, Ed. Progresul Românesc, 1994, 342 p.
6. *Dictionary of the Dissidents 1956-1989*, Warsaw, 1999.
7. *Rezistența antiotomană din Apuseni: grupurile „Teodor Șușman”, „Capotă Dejeu”, „Cruce și spadă”*. *Studii de istorie orală*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2003.
8. *Istoria Transilvaniei*, vol. II (1541- 1711), Cluj-Napoca, Institutul Cultural Român, Centrul de Studii Transilvane, 2005, 450 p.
9. *Kulturraum Banat, Deutsche Kultur in einer europaischen Vielvolkerregion*, Ed. Klartext, Essen, 2007.
10. *Comunism și represiune în România*, Iași, Ed. Polirom, 2006.

Studii și articole în reviste de specialitate:

1. *Un tratat necunoscut (1663) a lui Gabriel Ivul*, în *Banatica*, 3, Reșița, 1973.
2. *Premize teoretice ale gândirii social-politice a Dr. Vasile Lucaciu (1852-1922)*, în *Geneze*, Satu Mare, 1977.
3. *Conceptul de libertate în viziunea Dr. Vasile Lucaciu (1852-1922)*, în *Geneze*, Satu Mare, 1978.
4. *Aspecte istorico-etnografice ale viticulturii în ținuturile sătmărene*, în *Museum*, Pitești, 1978 (în colaborare).
5. *Un sătmărean la curtea domnească a lui Mihai Viteazul (1599)*, în *Geneze*, Satu Mare, 1979.
6. *Cărturarul Moise Sora Novac și revoluția de la 1848 în Transilvania*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*, XI, Cluj-Napoca, 1978.
7. *Cópii-manuscrite ale Cazaniei lui Varlaam în nord-vestul Transilvaniei*, în *Studia Universitatis „Babeș-Bolyai” - Séries Historia*, No. 2, Cluj-Napoca, 1980.
8. *Virtuți istorice sătmărene*, în *Școala sătmăreană*, Satu Mare, 1980.

---

9. *Considerații istorice asupra ethosului românesc din Țara Oașului*, în *Mărturii. Evocări*. Ed. Episcopiei Ortodoxe, Oradea, 1981.

10. *Aspecte ale învățământului românesc din secolele XVIII-XIX*, în *Satu Mare - Studii și comunicări*, IV, 1981.

11. *Manuscrise românești din secolul XVIII în părțile sătmărene*, în *Satu Mare - Studii și comunicări*, V-VI, 1981.

12. *Spada feudal-timpurie de la Vetiș (jud. Satu Mare)*, în *Satu Mare - Studii și comunicări*, VII-VIII, 1987.

13. *Une perspectives sur le recherche de la culture populaire dans la période de l'entre les deux guerres*, în *Colloquia, Journal of Central European Studies*, I, Cluj-Napoca, Cluj University Press, 1994.

14. *Donbas - o istorie deportată. O tentativă de istorie orală*, în *Analele Sighet. Instaurarea comunismului între rezistență și opresiune*, București, Fundația Academia Civică, 1995.

15. *Books and Religions Feeling in the XVIIIth century*, în *Ethnicity and Religion in Central and Eastern Europe*, Cluj University Press, 1995.

16. *La Bibliothèque Centrale Universitaire „Lucian Blaga» de Cluj-Napoca. Bref historique*, în *Transylvanian Review*, 4, nr. 2, 1995, p.14-28.

17. *Istorie și politică*, în *Steaua*, nr. 7-8, Cluj-Napoca, 1996.

18. *Lucian Blaga și Biblioteca Centrală Universitară*, în *Eonul Blaga. Întâiul veac*, București, Ed. Albatros, 1997.

19. *The Way of Redemption. Books and Religion Sentiment in the XVIIIth Century*, în *Philobiblon*, nr. 2, 1997, Cluj-Napoca, Cluj University Press.

20. *Nevoințele scrisului*, în *Steaua*, nr. 11-22, Cluj-Napoca, 1998.

21. *Nevoințele scrisului. Cultură și credință în spațiul românesc în sec. XVIII-XIX*, în *Teologie și cultură transilvăneană în contextul spiritualității europene, sec. XVI-XIX*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1999.

22. *Biografie și istorie în sec. XX*, în *AIO-Anuarul Institutului de Istorie Orală*, I, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1999.

23. *O perspectivă asupra rezistenței anticomuniste din România 1944-1989*, în *Istoria ca experiență intelectuală*, Oradea, Ed. Universității Oradea, 2001.

24. *Les „Entrees royales” in Transylvania and the Banat (18th-19th century). Discourse and Representation*, în *Philobiblon*, IV-VII, Romania University Press, 2002.

25. *The anticomunist resistance in Romania 1944-1989*, în *Historiké Studie* 42, Bratislava, 2002.

26. *Ierarhul și Monarhul: o întâlnire admirabilă la 1852*, în *Mitropolitul Andrei Șaguna, 1873-2003. In memoriam*, Cluj-Napoca, Ed. Renașterea, 2003.

27. *Pompiliu Teodor - profesor și istoric (1933-2001)*, în *Tentația istoriei*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003.

28. *Les entrées royal in Transylvania and Banat (sec. XVIII-XIX)*, în *Colloquia, Journal of Central European Studies*, sec. XXI, nr. 1-2, Cluj-Napoca, Cluj University Press, 2004.

29. *Petrea Icoanei. Travesti și clandestinitate în mișcarea de rezistență anticomunistă*, în *AIO-Anuarul Institutului de Istorie Orală*, V, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2004.

30. *Sensibilitate sudică a memoriei și oralității*, în *AIO-Anuarul Institutului de Istorie Orală*, VI, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005.

31. *Holocaustul între istorie și memorie. Câteva considerații*, în *AIO-Anuarul Institutului de Istorie Orală*, VII, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2006.

32. *Rezistența antiarmată comunistă din România între istorie și memorie*, în *Comunism și represiune în România*, Iași, Polirom, 2006.

33. *Die Kultur des Banats im 17. und 18. Jahrhundert und die europäische Gelehrtenrepublik*, în *Kulturraum Banat*, Essen, Klartext, 2007.

34. *La Résistance anticomuniste en Roumanie 1944-1989*, în *Communisme*, nr. 9/92, Paris, Ed. L'Age d'Homme, 2007, p. 55-65.

35. *Memorie și eveniment. Câteva considerații*, în *AIO - Anuarul de Istorie Orală*, VIII, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2007, p. 7-43.

36. *De la mărturia orală la depoziție sau două modalități de apropiere (asumpțiune) a trecutului*, în *AIO- Anuarul de Istorie Orală*, X, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2008, p. 5-10.

37. *Life as an After Ego. Petrea Icoanei: Travesties and Clandestinity in the Anticomunist Resistance Movement*, în *Philobiblon*, XIII, Cluj University Press, 2008, p. 361-388.

38. *Landmarks in Higher Education in 17 th Century Cluj*, în *Transylvania Review/Revue de Transylvanie*, XVIII, No. 4, 2009, p. 21-32.

39. *L'ambiente del XVIII secolo e il modello culturale dei Gesuiti Il case del Banato*, în *Antonio Possevino. I gesuiti e la loro eredità culturale in Transilvania*, Biblioteca Institutii Historici Societatis Iesu, vol. 67, Roma, Institutum Historicum Societatis Jesu, Borgo S. Spinito h, 2009, p. 121-127.

---

40. *Holocaustul: istorie, memorie, reprezentare. Câteva considerații, în Depoziții despre viață și moarte. Holocaustul din Nord-Vestul Transilvaniei. Cercetare de istorie orală*, Cluj-Napoca, Ed. Argonaut, 2009, p. 5-27.

Ediții, coordonator volume, redacții periodice:

1. Introducere, îngrijire ediții, note și comentarii la Ioan Lupaș, *Istorie bisericească a românilor ardeleni*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1995.
2. Coordonator volum (în colab. cu N. Bocșan și O. Ghitta), *Tentația istoriei. In memoria profesorului Pompiliu Teodor*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003.
3. Redactor șef la *AIO-Anuarul de Istorie Orală*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1998 și anii următori.
4. Membru în colectivul editorial din 1994 la *Colloquia, Journal of Central European Studies*, Cluj University Press.
5. Director la *Philobiblon*, Buletin of the „Lucian Blaga”, Central University Library, Cluj University Press, 2004.

Prefețe, postfețe, editoriale:

1. Prefață la *Ilie Lazăr - un destin exemplar al mișcării național-țărăniște*; la *Ilie Lazăr - Amintiri*, București, Fundația Academia Civică, 2000.
2. Prefață la G. Moisa - *Istoria Transilvaniei în istoriografia română 1965-1989*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003
3. Prefață la C. Jurj, C. Budeancă, *Suferința nu se dă la frați*, Mărturia Lucreției Jurj despre rezistența anticomunistă din Apuseni, 1948-1958, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 2002.
4. Postfață la P. Teodor, *Introducere în istoria istoriografiei românești*, Cluj-Napoca, Ed. Accent, 2002.
5. Editoriale la *AIO-Anuarul de Istorie Orală* nr. 1/2000; nr. 2/2001; nr. 3/2002; nr. 4/2003; nr. 5/2004.